Miniatury

FORTEPIANOWE

29. PAGANINI - LISZT campanella

PWM

Okładkę projektował Adam Młodzianowski * Redaktor: Ligia Pilecka

Polskie Wydawnictwo Muzyczne, Kraków, al. Krasińskiego 11 a. Printed in Poland. Wyd. IV, 2.000 egz., 2,6 ark. wyd., 2 ark. druk. Papier offs. III kl., 90 g, A 1/8. Podpisano do druku 11 IX 1980 r. Druk ukończono XII 1980 r. Drukarnia Narodowa, Zakład Nr 5, Kraków, ul. Karmelicka 16. Zam. nr 569/80. Cena 16 zł.

ISBN 83-224-1462-5

GDAŃSK, UL. STARTOWA 21
556 92 56

CAMPANELLA

Do druku przygotował
Stanisław Szpinalski

N. PAGANINI – F. LISZT

Allegretto

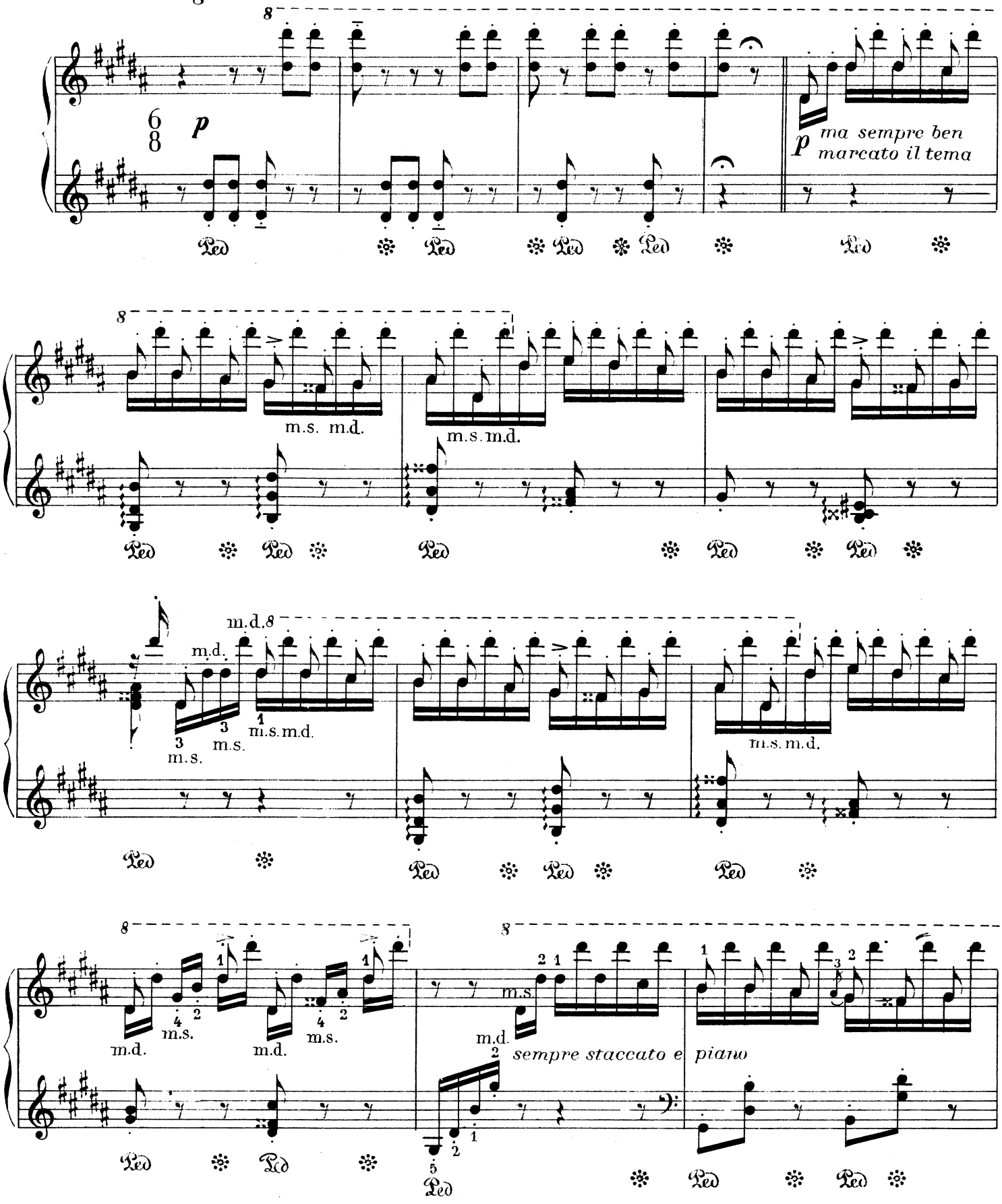

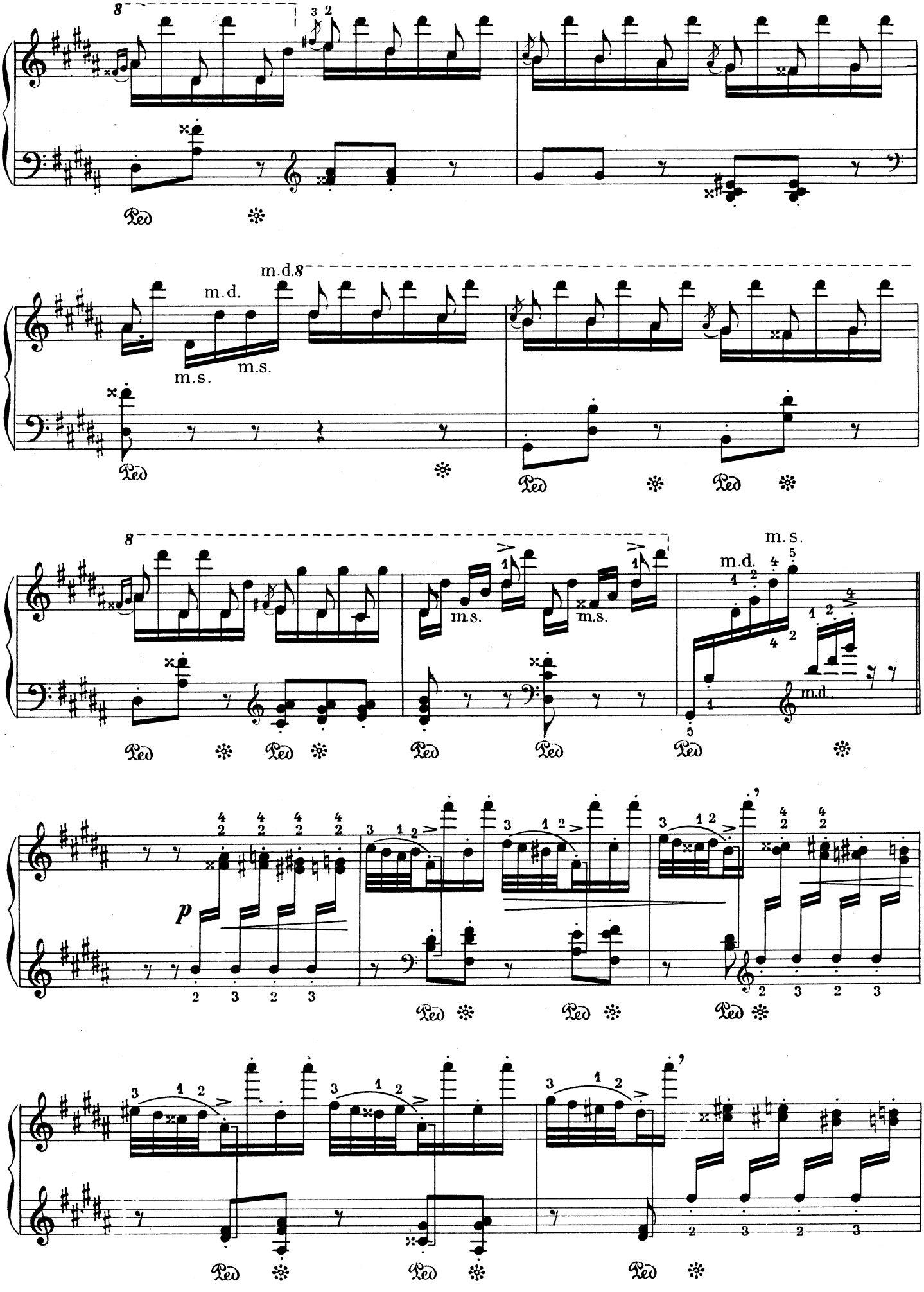
8
m.d.
m.s.
p

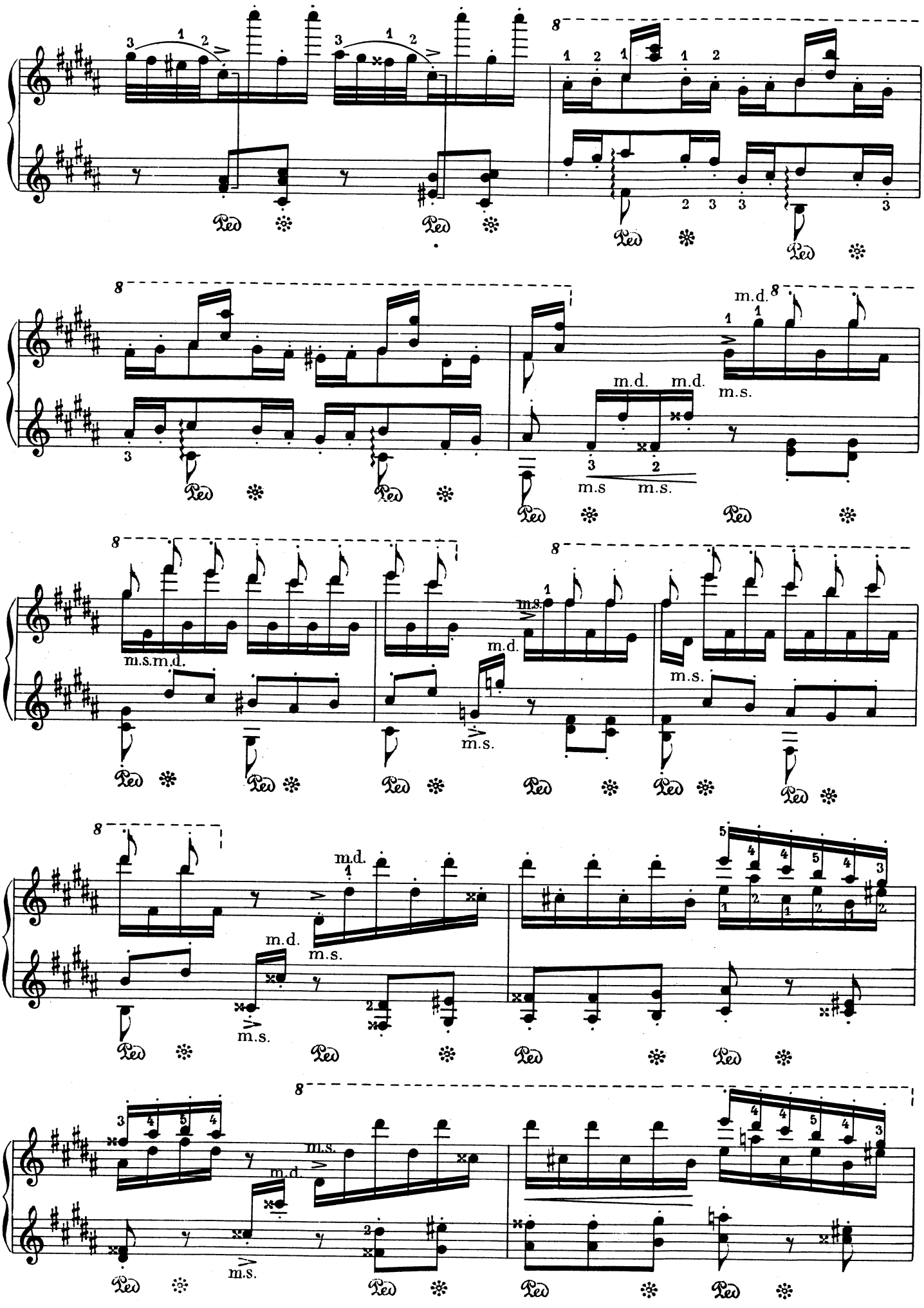
m.d.
m.s.
m.s.m.d.
m.d.
m.s.
m.d.
m.s.
m.s.
m.d.
m.s.
m.s.
m.d.
m.s.

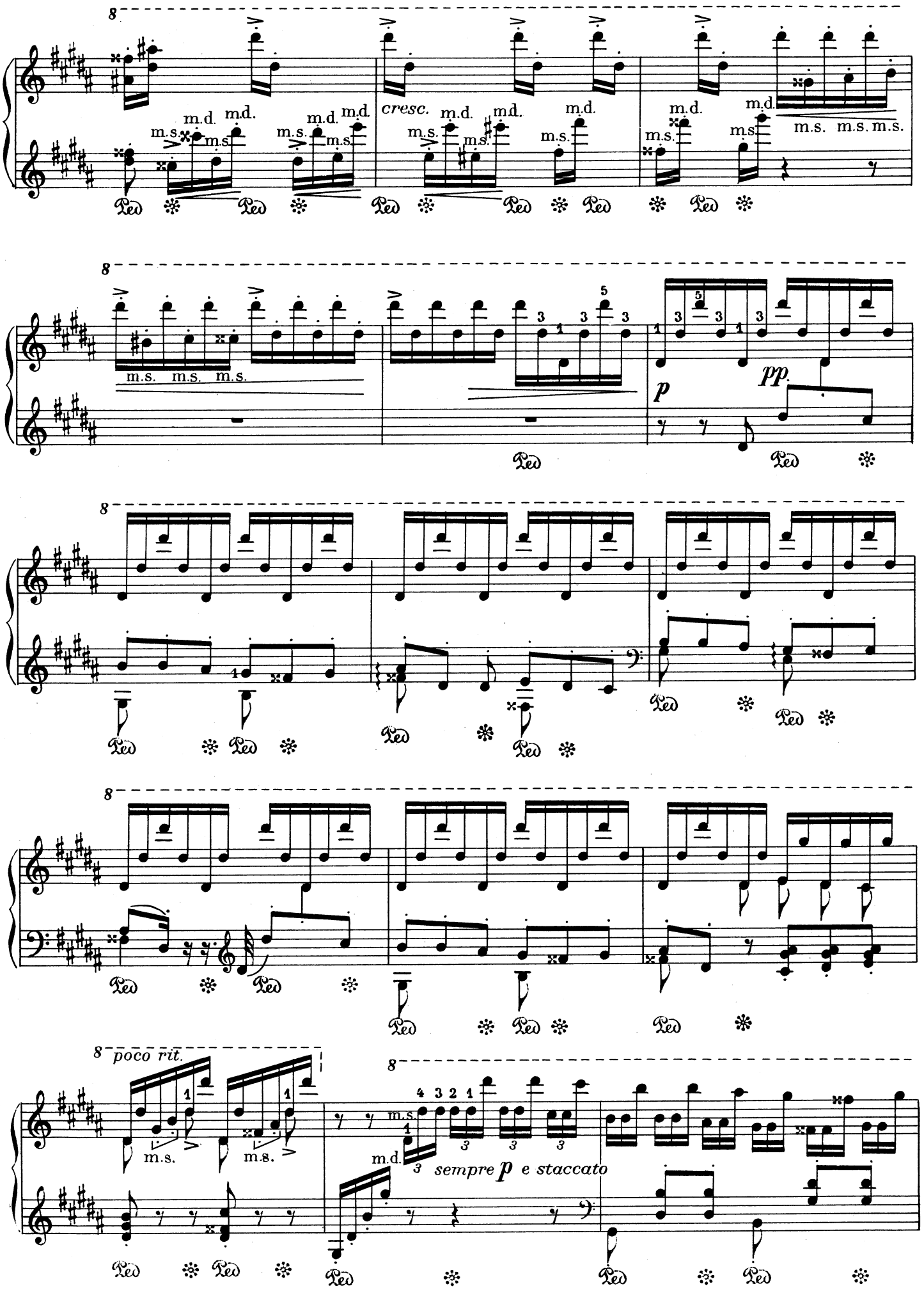
cresc.
poco rit.
sempre p e staccato
pp

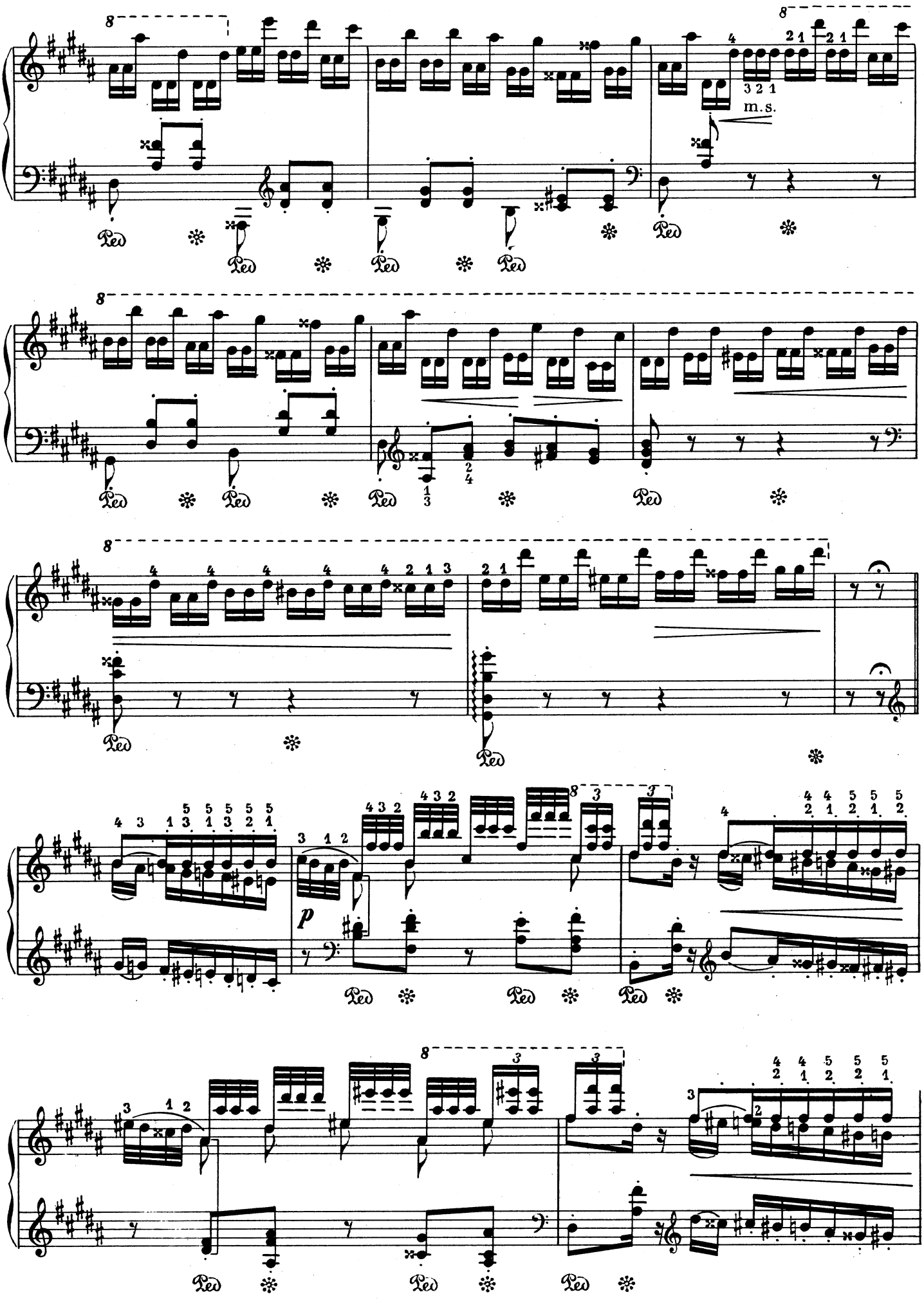
m.s.
p

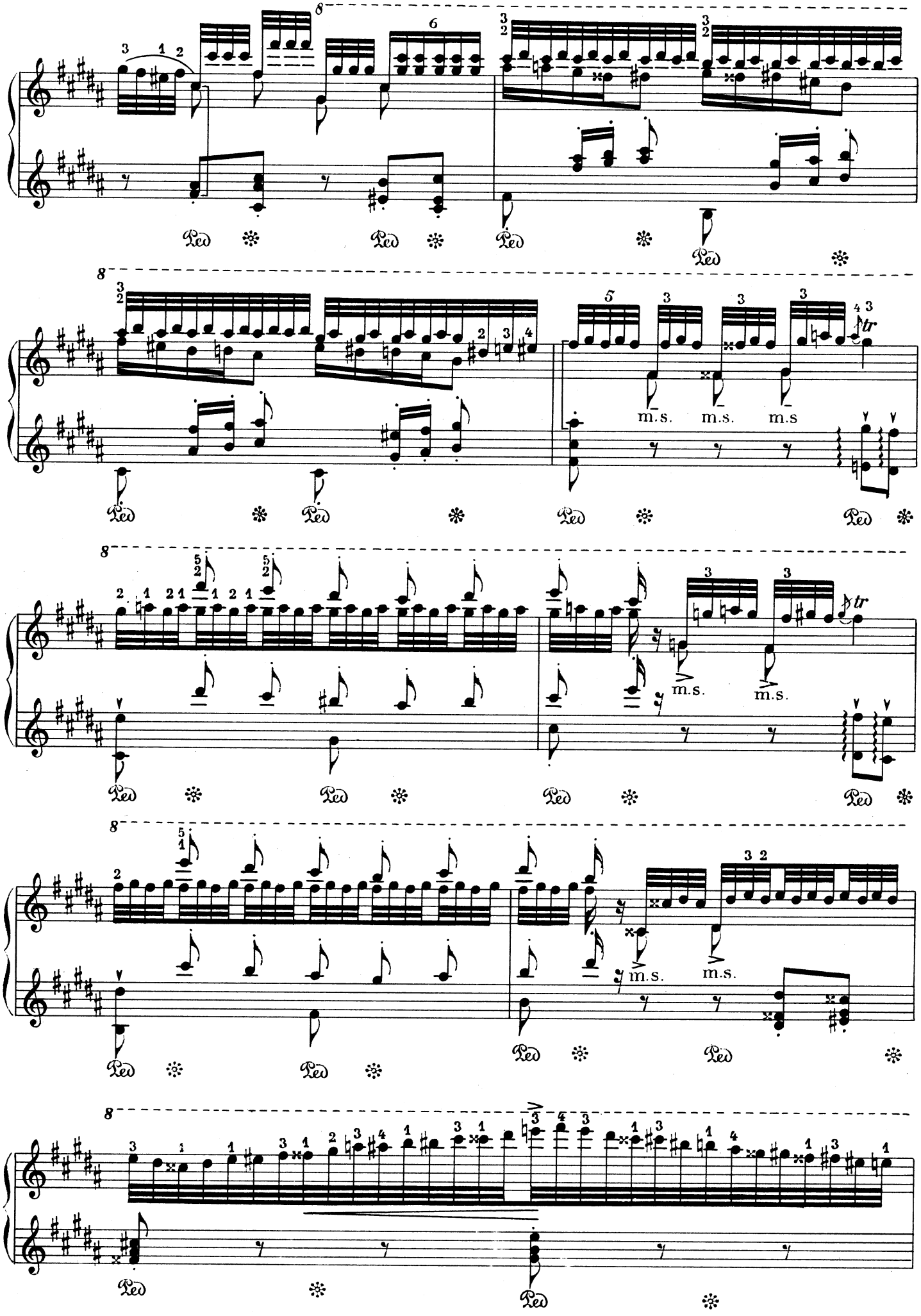
8
Ped
m.s.
tr

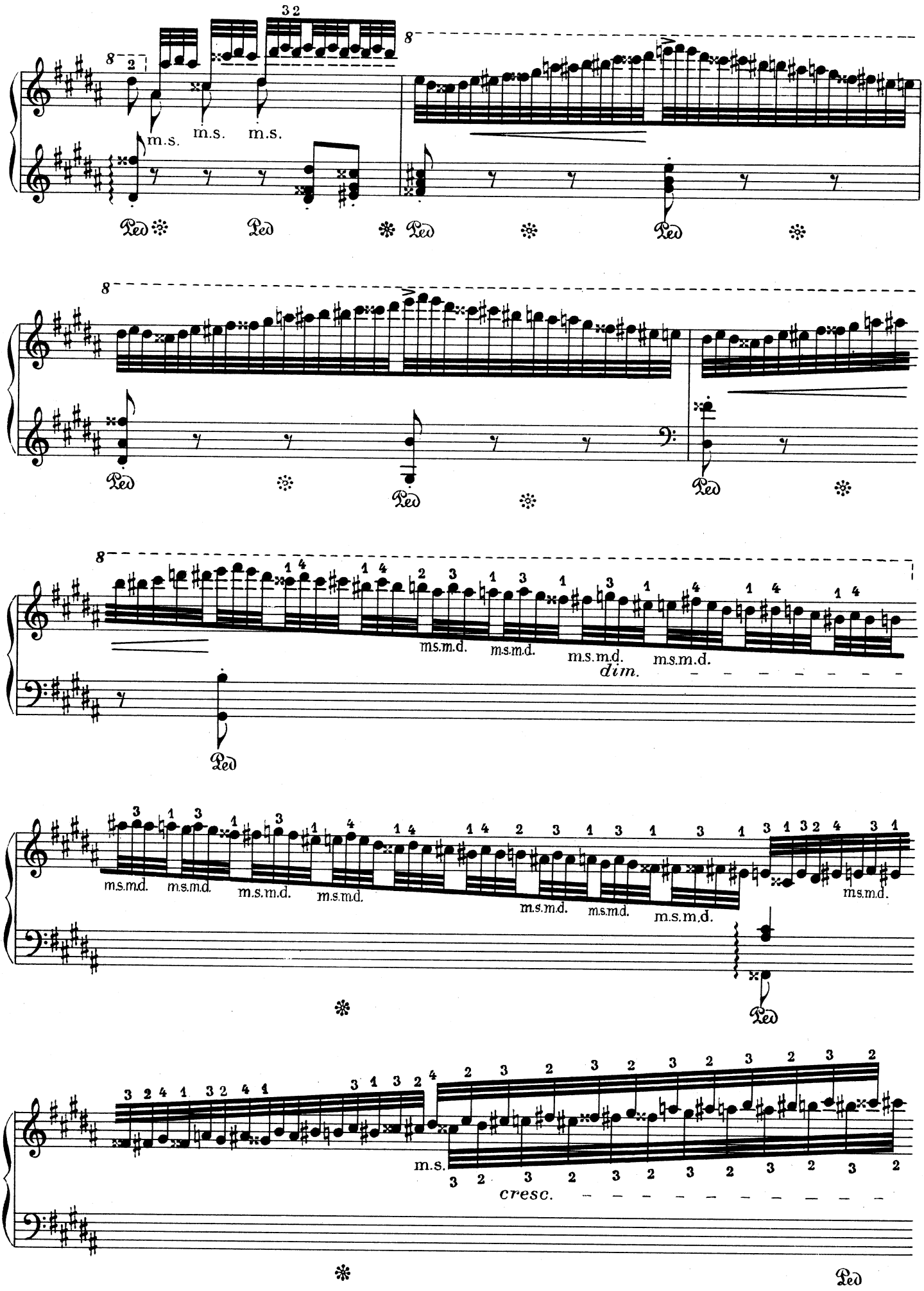
m.s.
m.s.
m.s.
Ped
m.s.m.d.
dim.
cresc.

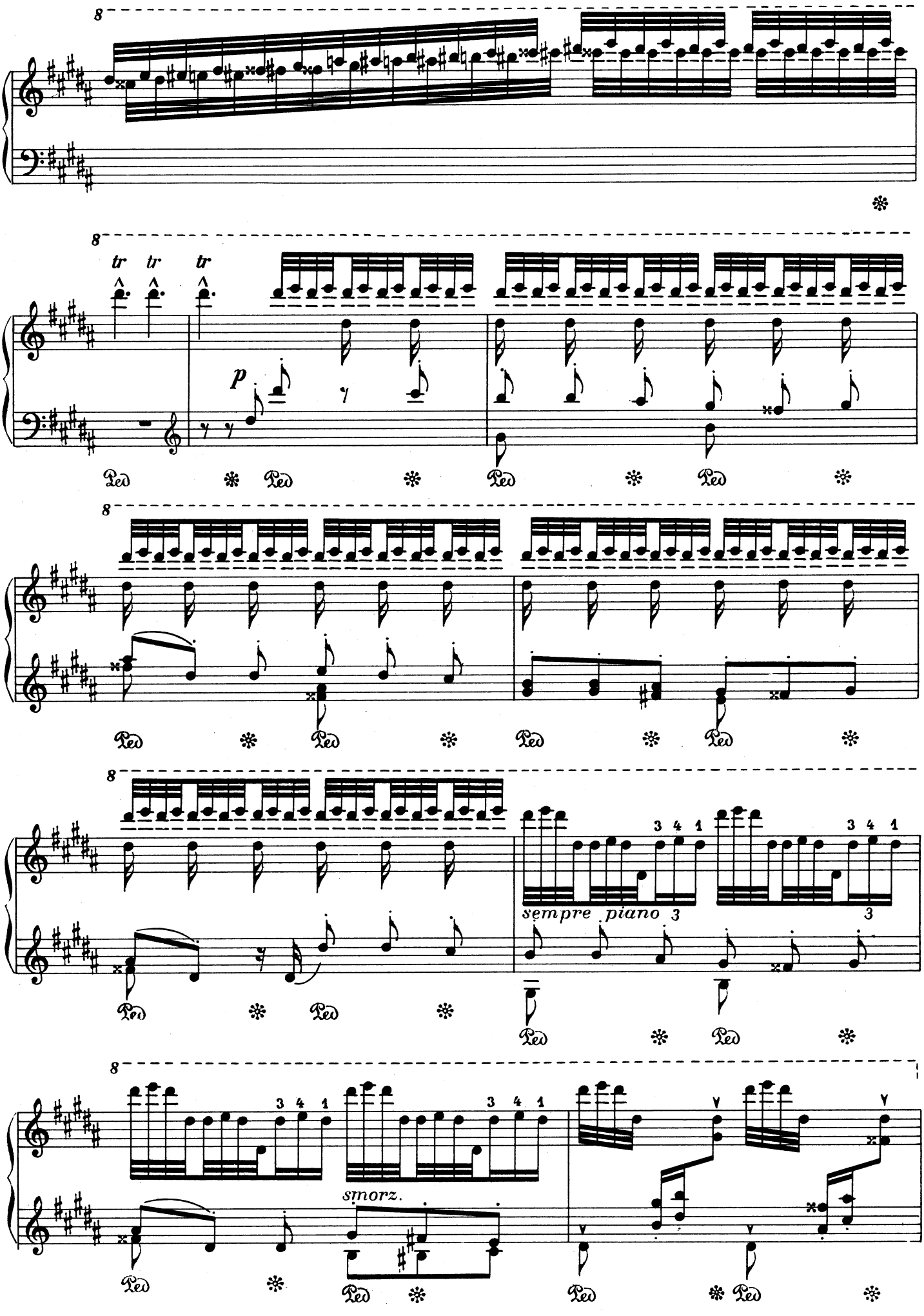
tr
p
sempre piano
smorz.

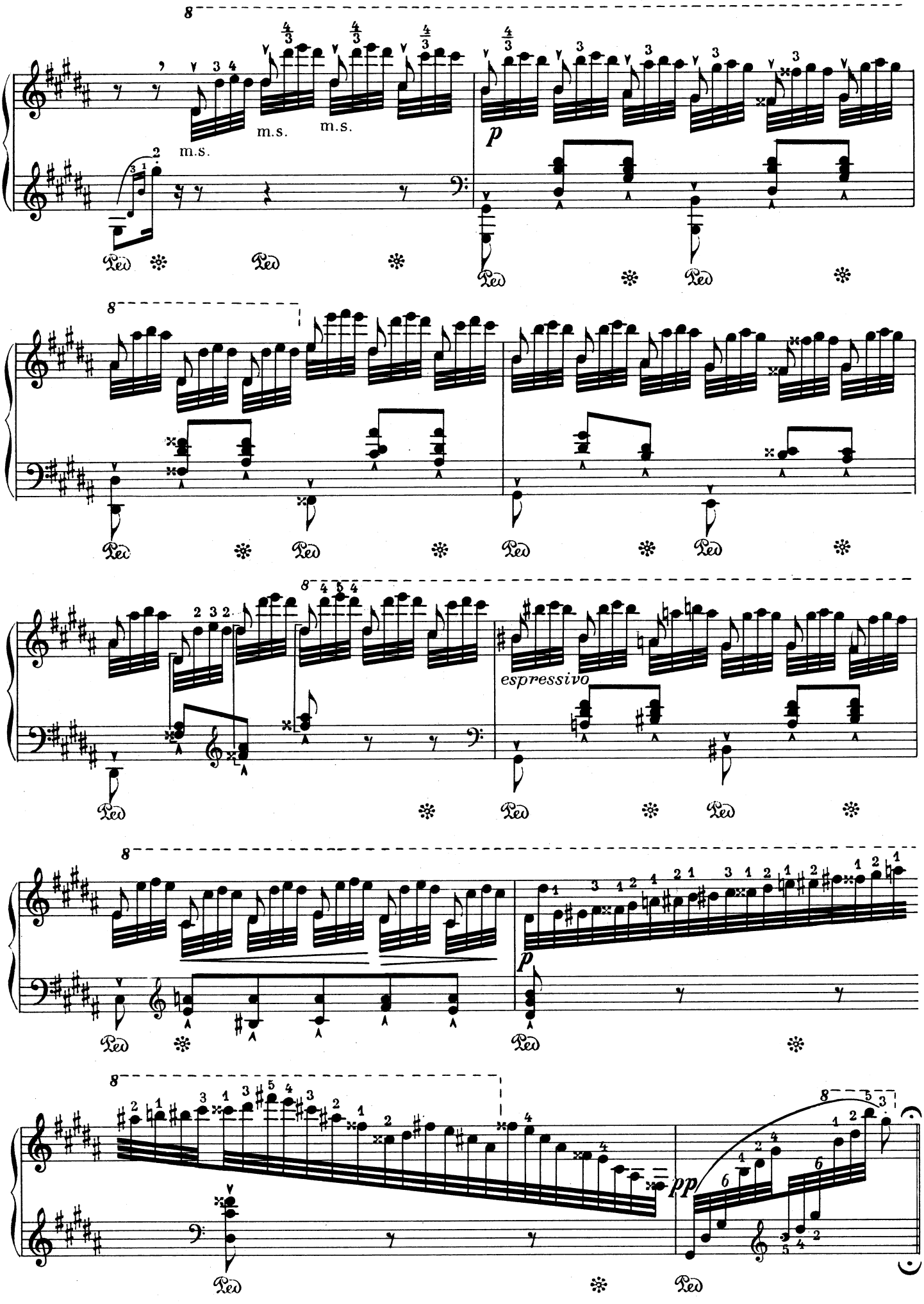
m.s.
m.s.
m.s.
p
espressivo
p
pp

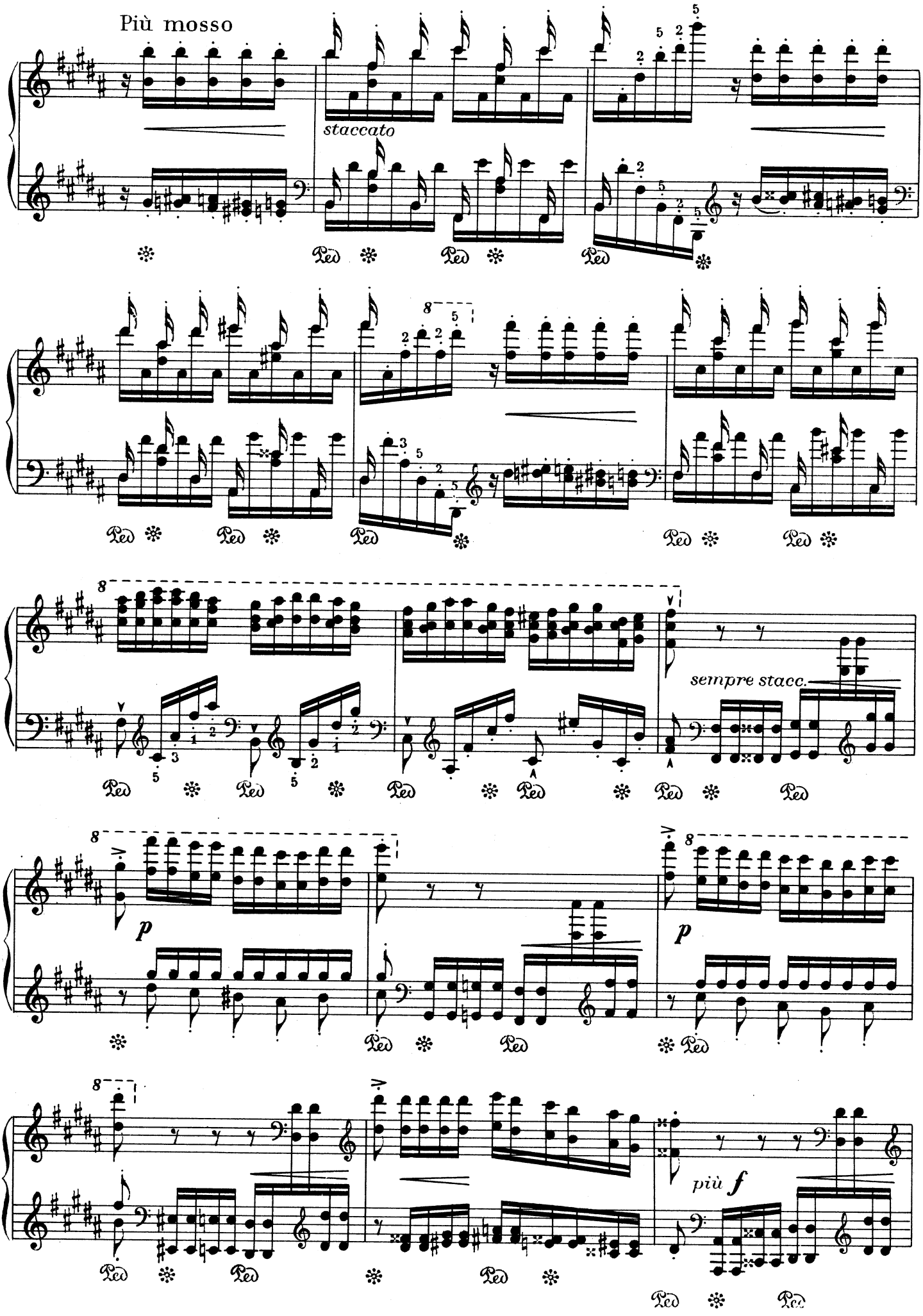
Più mosso
staccato
sempre stacc.
p
p
più f

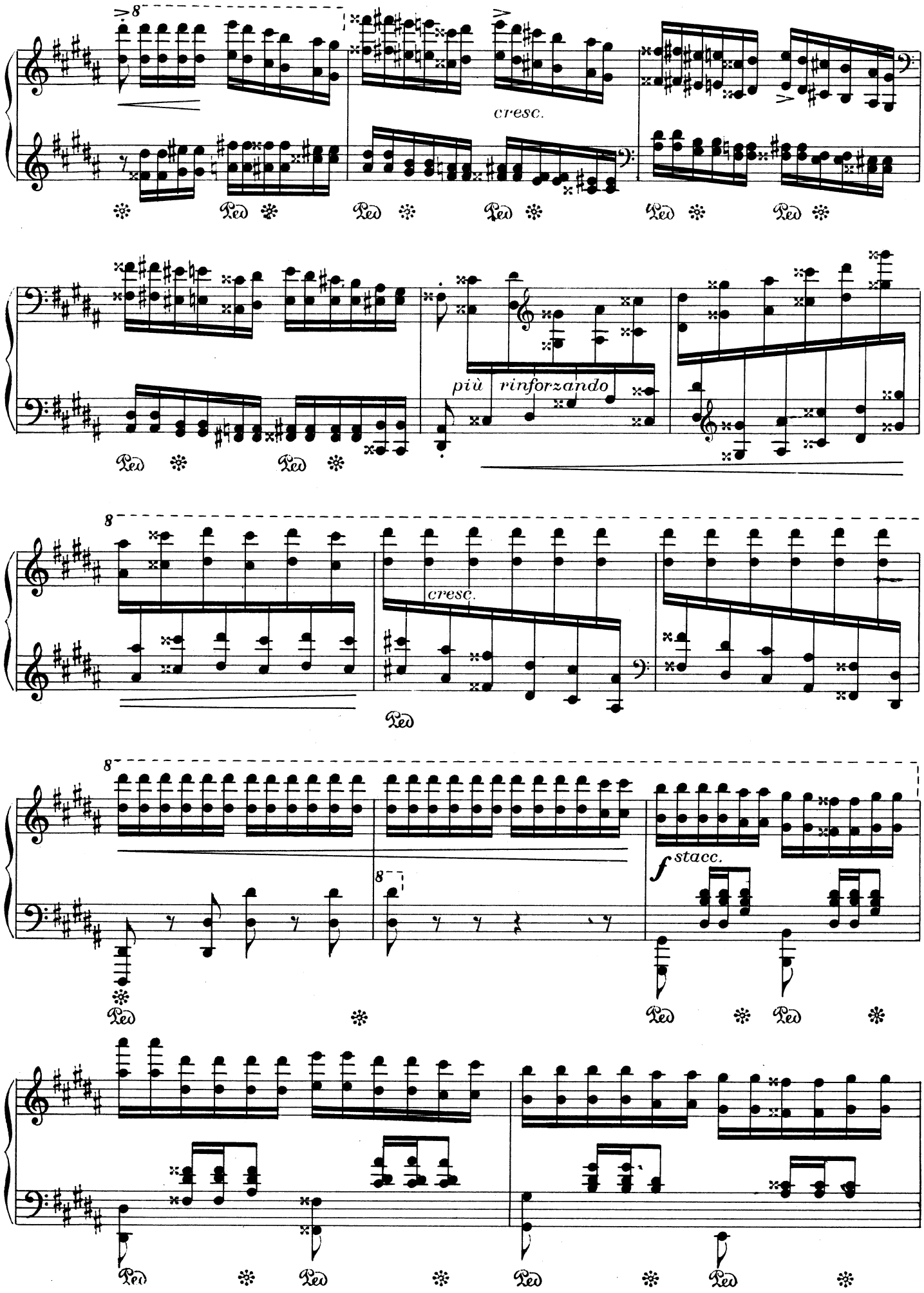
8
cresc.
più rinforzando
8
cresc.
8
8
f stacc.

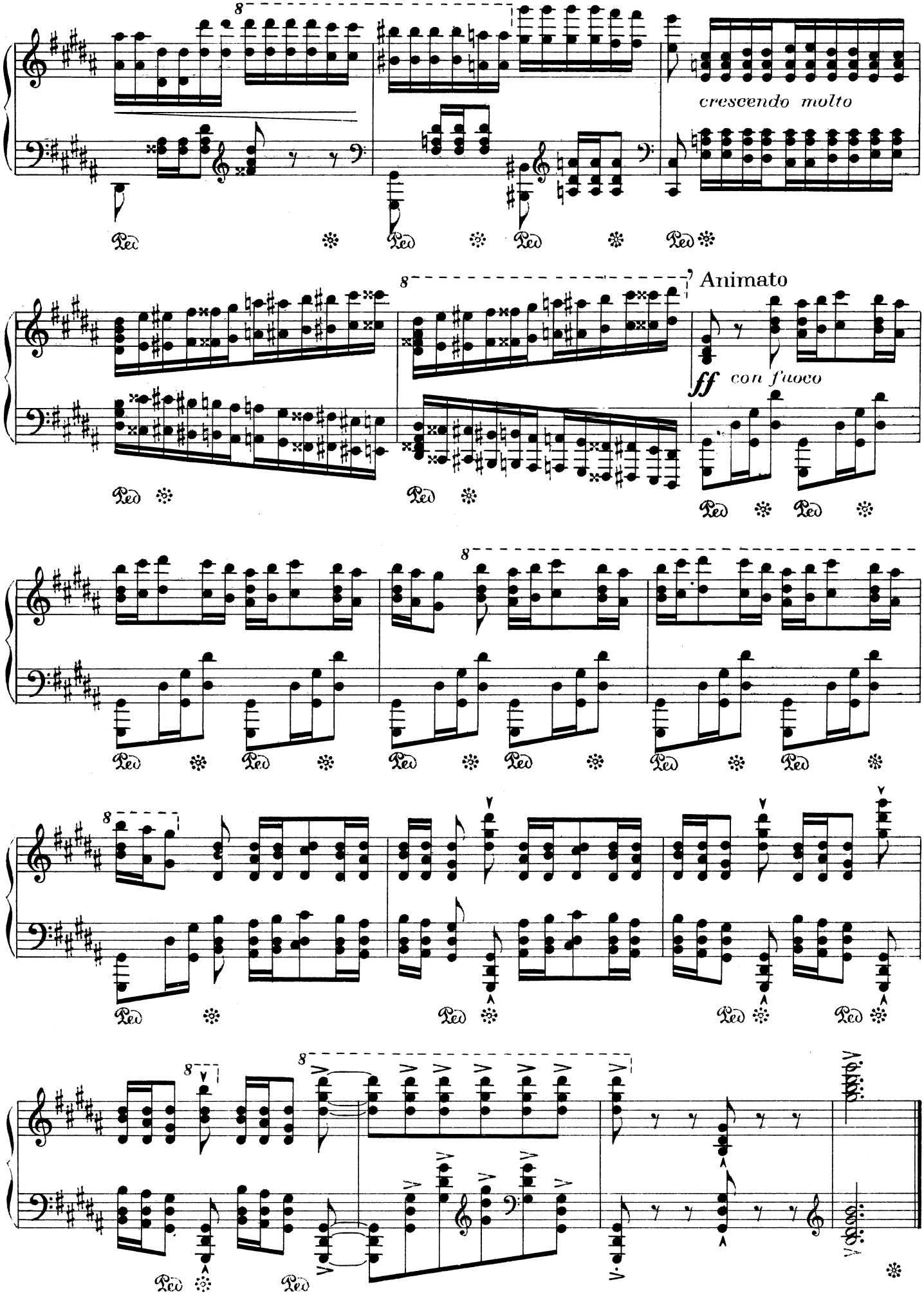
crescendo molto
Animato
ff con fuoco

MINIATURY FORTEPIANOWE

ALABIEW-LISZT - Słowik (59)
ALBENIZ I. - Cordoba (22)
- Navarra (50)
- Sewilla (23)
- Tango (4)
BACH K. F. E. - Allegro di molto (68)
BACH-BUSONI - Toccata i fuga d (93)
BARTÓK B. - Allegro barbaro (100)
BEETHOVEN L. - 2 bagatelle (53)
- Dla Elizy (70)
- Marsz turecki (61)
- Menuet G (90)
BRAHMS J. - Dwa tańce węgierskie (8)
- Dwa walce (7)
- Intermezzo op. 118 nr 6 (82)
CHACZATURIAN A. - Taniec z szablami (55)
- Toccata (25)
CHOPIN F. - Marsz żałobny (34)
CHOPIN/LISZT - Życzenie (72)
CZAJKOWSKI P. - Barkarola (20)
- Chanson triste (71)
- Pieśń jesienna (48)
- Romans f (89)
DAQUIN L. C. - Kukułka (31)
DEBUSSY Cl. - Clair de lune (9)
- Dwie arabeski (26)
- La plus que lente (87)
- La soirée dans Grenade (43)
- L'isle joyeuse (42)
- Mouvement (40)
- Ogrody w deszczu (73)
- Reflets dans l'eau (39)
FALLA M. - Taniec ognia (99)
FIBICH Z. - Poemat (19)
FIELD J. - Dwa nokturny (69)
FRANCK C. - Preludium, chorał i fuga (94)
GLUCK-BRAHMS - Gawot (10)
GRANADOS E. - Andaluza (24)
- Słowik i dziewczyna (86)
GRIEG E. - Nokturn (62)
- Wiosna (21)
JANIEWICZ F. - Wariacje (97)
KROGULSKI J. - Dwa mazurki (98)
KURPIŃSKI K. - Fantazja (109)
LISZT F. - Consolation III (104)
- Cztery małe utwory (95)
- Marzenia miłosne (11)
- Poszumy leśne (88)
- II Rapsodia węgierska (51)
- IV Rapsodia węgierska (74)
- VIII Rapsodia węgierska (75)
- XII Rapsodia węgierska (76)
- U źródła (79)
- Walc zapomniany (33)
LISZT-BENDEL - II Rapsodia węgierska (41)
LULLY G. B. - Gawot (66)
MEDTNER M. - Dwie bajki (77)
MENDELSSOHN F. - Marsz weselny ze „Snu nocy letniej" (37)
- Pieśń bez słów nr 14 (45)
- Pieśń weneckiego gondoliera op. 30 nr 12 (44)
- Pieśń weneckiego gondoliera op. 19 nr 6 (52)
- Pieśń wiosenna (64)
MONIUSZKO S. - Walc es (113)
MONIUSZKO-MELCER - Prząśniczka (103)
MOSZKOWSKI M. - Etincelles (36)
MOZART W. A. - Marsz turecki (12)
- Menuet z Serenady „Eine kleine Nachtmusik" (56)
MUSORGSKI M. - Szwaczka (101)
NOSKOWSKI Z. - Polonez elegijny (2)
NOWOWIEJSKI F. - Obrazek słowiański (110)
OGIŃSKI M. K. - Polonez a (1)
PADEREWSKI I. - Krakowiak fantastyczny (102)
- Legenda (112)
- Menuet (96)
PAGANINI-LISZT - Campanella (29)
PROKOFIEW S. - Gawot op. 32 nr 3 (67)
- Gawot z „Symfonii klasycznej" (5)
- Marsz z opery „Miłość do trzech pomarańcz" (6)
- Preludium C (49)
RACHMANINOW S. - Poliszynel (27)
- Preludium cis (14)
- Preludium g (32)
- Preludium gis (15)
RAMEAU J.-Ph. - Tamburyn (13)
RAVEL M. - Jeux d'eau (78)
- Menuet antyczny (92)
- Pawana dla zmarłej infantki (46)
RIMSKI-KORSAKOW M. - Lot trzmiela (80)
RÓŻYCKI L. - Gra fal (111)
- Legenda (3)
RUBINSTEIN A. - Romans Es (54)
SCARLATTI D. - Kocia fuga (106)
- Sonata F (105)
SCARLATTI D.-TAUSIG - Pastorale i Capriccio (63)
SCHUBERT F. - Impromptu op. 142 nr 4 (85)
- Marsz wojskowy (65)
SCHUBERT-LISZT - Serenada (16)
SCHUMANN R. - Arabeska (38)
- Dlaczego (17)
- Kołysanka op. 124 nr 16 (58)
- Marzenie (18)
- Ptaszek prorokiem (57)
- Romans Fis (47)
- Walc. Taniec fantastyczny (60)
- Wzlot (91)
SINDING Ch. - Wiosenne szmery (84)
SKRIABIN A. - Poemat Fis (35)
- Preludium na lewą rękę (81)
STATKOWSKI R. - Toccata (28)
SZELIGOWSKI T. - Gitary z Zalamei (108)
SZYMANOWSKI K. - Etiuda b (30)
WEBER C. M. - Zaproszenie do tańca (83)
ZARĘBSKI J. - Kołysanka (107)

(cyfry w nawiasach oznaczają kolejny numer serii)

MINIATURY FORTEPIANOWE

PAGANINI

Nazwisko Paganiniego stało sie symbolem szczytnego wirtuozostwa, a człowiek i życie – zdające się jakby fantastyczną opowieścią wymyśloną przez E. T. A. Hoffmanna – jedną z legend romantyzmu: prawie niesamowita postać, napiętnowana chorobą i wyniszczeniem, posępne i dziwaczne pozory, zagadkowe losy, ciemne wieści osłaniające niedocieczoną przeszłość, dionizyjska gra, poprzez którą uniesienie skrzypka udzielało się słuchającym go tłumom, erotyzm, namiętność do hazardu, diabolizm i groteska. Nade wszystko była to niezwykła, zjawiskowa muzykalność, rozporządzająca równie niezwykłym aparatem fizycznym.

Niccolo Paganini urodził się 27 X 1782 w Genui. Gry skrzypcowej uczył go zrazu ojciec, pośrednik handlowy w porcie genueńskim, sam muzyk-amator; potem uczyli go przez czas niedługi mierni skrzypkowie: Giovanni Servetto i Giacomo Costa. W r. 1796 wyjechał Paganini do Parmy, do wybitnego skrzypka Alessandra Rolli; tam także pobierał lekcje kompozycji u Gaspare Ghirottiego. Gdy skończyły się lata nauki, Paganini wyruszył z koncertami do Italii północnej i do Toskanii. Wrócił niebawem na krótko do Genui i tu powstały sławne *Capricci*. Nastąpił nowy wyjazd do Toskanii. W 1801 r. Paganini znikł z estrady; osiadł na wsi i zajął się studium gitary. W r. 1804 znów pojawił się w Genui, a w rok później zjechał do Lukki na dwór siostry Napoleona, Elisy Baciocchi. W 1809 podążył za nią do Francji, gdy została mianowana przez brata wielką księżną Toskanii. Błahe i śmieszne zdarzenie skłoniło Paganiniego do rzucenia stanowiska. Wrócił do wędrownego życia koncertującego wirtuoza.

Po społu z muzyką wypełniała życie skrzypka pogoń za kobietami wszelkiego stanu i obyczaju, w której nabawił się nieuleczalnej choroby, trawiącej go już do końca. Z jednej z tych kobiet, śpiewaczki, Antonii Bianchi, przyszedł na świat w r. 1825 jedyny syn Paganiniego, Achille.

Gruźlica od lat podkopująca organizm artysty powstrzymywała Paganiniego od wyjazdu z Italii. Dopiero w marcu 1828 odważył się przekroczyć Alpy. Dwudziestoma koncertami w Wiedniu rozpoczął szereg występów poza granicami Włoch. Koncertował w Pradze, Dreźnie, Berlinie i Warszawie, znów w Niemczech, a wreszcie w 1831 przybył do Paryża. Po występach w Paryżu nastąpiły koncerty w Anglii, znowu we Francji, potem Holandii i w Belgii. W latach 1833 i 1834 powtórnie odwiedził Anglię, po czym wrócił do Italii ze starganym zdrowiem, ale ze sławą najpierwszego skrzypka epoki, mnóstwem orderów, odznaczeń i tytułem barona. Osiadł w pobliżu Parmy, gdzie nabył okazałą Villa Gaione. W r. 1838 kłopotliwa sprawa z kasynem, które firmował swym nazwiskiem, zmusiła go do ucieczki przed odpowiedzialnością sądową: wyjechał do Paryża, już śmiertelnie chory, stamtąd szukając cieplejszego klimatu, udał się do Marsylii, potem do Genui, na koniec do Nicei, gdzie zmarł 27 V 1840. Zwłoki ateisty i libertyna przez 36 lat leżały w lazarecie w Villafranca i w Gaione, zanim starania syna wyjednały u władz kościelnych pogrzeb na cmentarzu parmeńskim.

Gra Paganiniego była wstrząsem dla jego audytorium, a objawieniem dla instrumentalistów-wirtuozów. Odkrywała tak wiele niedotkniętych przedtem możliwości skrzypiec, że pobudzała do poszukiwań każdego twórczego wirtuoza, którego ambicją było rozwinięcie techniki gry i rozszerzenie faktury instrumentalnej.

Dzieło Paganiniego przechowuje wszystkie jego odkrycia i każdy niemal utwór jest ich zapisem, lecz kompozycje, które dają prawdziwą miarę nie tylko wynalazczego technika, ale i wielkiego, choć mało płodnego kompozytora – to *24 Capricci per violino solo, dedicati agli artisti* op. 1. Dobitne i wyraziste tematy, genialna inwencja instrumentalna i wielka kondensacja pomysłów muzycznych i technicznych czynią ten cykl pomnikiem sztuki Paganiniego i wirtuozostwa skrzypcowego w ogóle. Tuż obok stają, mimo konwencjonalnej orkiestracji, oba koncerty. W licznych sonatach i wariacjach, muzycznie nieważkich, powtarzają się już tylko formuły techniczne wyłożone w kompozycjach fundamentalnych.

CAMPANELLA

Paganini wyczerpał, jak się zdaje, wszystkie sposoby użycia skrzypiec; jego władanie instrumentem oddziałało też w sposób najbardziej płodny na pianistów. W r. 1829 słyszał Paganiniego w Warszawie Chopin, w r. 1831 w Paryżu – Liszt. Technicyzm obu tych największych twórców faktury fortepianowej kształtował się pod wpływem wiolinistycznych innowacyj Paganiniego.

Liszt-technik rozwijał się poprzez studium niemieckiej muzyki fortepianowej. Jej najwyższe osiągnięcie techniczno-instrumentalne przedstawiały późne sonaty Beethovena, sonaty Webera, utwory Hummla i współczesnej szkoły „wielkich techników", którzy będąc nader miernymi kompozytorami, byli przecież artystami o twórczej inwencji technicznej. Nauczycielem Liszta był Karol Czerny, uczeń Beethovena, największy z pedagogów fortepianu, który w kilkuset opusach skodyfikował cały pianizm współczesny. Zdaje się, że Liszt przyswoił sobie ten pianizm już przed dwudziestym rokiem życia. Koncerty Paganiniego w Paryżu (pierwszy odbył się 9 III 1831) zastały więc 19-letniego pianistę przysposobionego do przyjęcia bodźca zawartego w tej oszałamiającej grze. Liszt zaprzestał na kilkanaście miesięcy występów, zajęty wypracowaniem swej „transcendentalnej" techniki fortepianowej, równej skrzypcowej sztuce Paganiniego. Dziesięć lat następnych to w działalności Liszta okres doświadczeń sięgających najdalszej granicy wirtuozostwa fortepianowego.

Ich wykładnikiem jest pierwsza wersja transkrypcji *Kaprysów*, III Części *II Koncertu skrzypcowego*, tj. *Rondo della Campanella* Paganiniego (*Bravourstudien nach Paganinis Capricen* 1838), *12 etiud* (1839) oraz *Magyar Dallok* i *Magyar Rhapsodiak*, stanowiące pierwotną wersję rapsodii węgierskich. *Rondo della Campanella* opracował Liszt dwa razy. Po raz pierwszy osobno, a w roku 1831-1832 (*Grande Fantasia de Bravoure sur la Clochette de Paganini*, wyd. 1834), w drugim opracowaniu weszło w skład cyklu *6 etiud według Paganiniego*. Pracę nad dziełem rozpoczął Liszt już w latach 1832–33, ale dopiero w 1838 *Bravourstudien nach Paganinis Capricen* były gotowe; ta pierwsza wersja, technicznie dostępna znowu tylko samemu Lisztowi, ukazała się po 1840 r. W r. 1851 kompozytor poddał ją rewizji i w tym samym roku ogłosił pt. *Grandes Etudes de Paganini*; jest to wersja ostateczna. Trzecia etiuda zbioru to właśnie *La Campanella*.

Utwór Paganiniego jest rondem, parafraza Liszta wariacjami. Liszt przejął z pierwowzoru tylko refren: okresowy temat „dzwonkowy" w minorze, ukazany w etiudzie w wariacjach ornamentalnych, i kontrastujący kuplet majorowy, poddawany w toku etiudy istotnym przeobrażeniom melodycznym, podczas gdy niezmiennie powtarza się schemat harmoniczny. Występuje tu więc szereg wariacji ornamentalnych (temat minorowy) i szereg wariacji charakterystycznych (temat majorowy). Wariacje te pojawiają się na przemian, dzięki czemu utwór zbliża się do ronda, bo każda wariacja ornamentalna działa jak refren, a każda charakterystyczna jak kuplet.

La Campanella jest przede wszystkim studium staccata w nutach pojedynczych, nutach podwójnych, oktawach i akordach, a także studium techniki skoków. Jak zwykle w etiudach Liszta, tak i tutaj pojawiają się poboczne problemy: technika repetycyjna (wariacja druga), tryl 4–5 (wariacja trzecia) i technika kombinowana. Paganini zadziwiał prowadzeniem melodii na tle tremola lub pizzicata; stąd wywodzi się lisztowska kombinowana formuła techniczna: zespolenie w partii jednej ręki melodii artykułowanej staccato lub legato z trylem, rzadziej z wibratem.

Szklane staccato, perlistość biegników i trylu, doskonałe wyrównanie i niezależność palców w grze kombinowanej są nieodzownymi warunkami właściwego wykonania *Campanelli*. Jej urok tkwi w dźwięku, którego wyrafinowane cieniowania różnicują każdą wariację, od filigranowych wariacji początkowych aż po potężnie dzwoniącą kodę.

jp